

В. А. Тулянцева, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID: 0000-0001-8275-2051

ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПРАВО: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО РОЗУМІННЯ МІСЦЯ ТА ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Статтю присвячено переосмисленню місця та значення підприємницького права в системі права України в умовах докорінного реформування цивільного та господарського законодавства, кульмінацією якого стало визнання таким, що втратив чинність, Господарського кодексу України з 28 серпня 2025 року. Автор доводить, що скасування кодифікаційного акта, який понад двадцять років служив нормативною опорою для тези про самостійність господарського (підприємницького) права як галузі, не усуває самого предмета регулювання – відносин у сфері підприємницької діяльності, а – лише змінює доктринальну оптику їх осмислення. У роботі проаналізовано генезу дуалізму приватного права та три класичні доктринальні підходи до природи підприємницького права; розкрито нормативний контекст рекодифікації цивільного законодавства та зміст Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-IX; обґрунтовано авторську позицію щодо підприємницького права як комплексного нормативного утворення та багатоаспектного явища (галузь законодавства, наука, навчальна дисципліна) з приватноправовим цивілістичним ядром і публічно-правовою регуляторною периферією. Окреслено ключові виклики перехідного періоду: збереження господарського судочинства за умови відсутності матеріального кодексу, роль спеціального законодавства, гармонізація з правом Європейського Союзу, ризики правової невизначеності. Визначено, що скасування Господарського кодексу України з 28 серпня 2025 року на підставі Закону України № 4196-IX є завершенням дуалістичного етапу розвитку приватноправового регулювання в Україні та переходом до моністичної моделі, за якої регулювання підприємницьких відносин зосереджується в оновленому Цивільному кодексі та системі спеціального законодавства. Аргументовано, що втрата чинності кодексу усуває головний нормативний аргумент на користь визнання підприємницького права самостійною основною (кодифікованою) галуззю права, проте не усуває ані предмета регулювання, ані самого феномену господарсько-правового впорядкування економічних відносин. Відносини не «скасовуються» разом із кодексом – трансформуються лише форма їх нормативного оформлення. Встановлено, що у постдуалістичній системі підприємницьке право найточніше кваліфікується як комплексна галузь законодавства та функціональна сфера правового регулювання з приватноправовим (цивілістичним) ядром, розвиненою периферією спеціального законодавства та публічно-правовим регуляторним шаром, при цьому підкреслено, що єдність цієї сфери забезпечується не формою кодексу, а спільністю об'єкта регулювання та системними зв'язками між загальним і спеціальним законодавством. Зроблено висновок про доцільність переходу від дискусії «галузь чи не галузь» до інструментального осмислення підприємницького права як функціонально єдиної сфери правового регулювання.

Ключові слова: підприємницьке право, господарське право, рекодифікація, Цивільний кодекс України, дуалізм приватного права, комплексна галузь, підприємницька діяльність, суб'єкт господарювання, реформа законодавства.

V. A. Tuliantseva. Entrepreneurial law: contemporary challenges to understanding its place and significance under the reform of civil and commercial legislation

The article is devoted to rethinking the place and significance of business law in the legal system of Ukraine in the context of a radical reform of civil and commercial legislation, the culmination of which was the recognition of the Commercial Code of Ukraine as invalid from August 28, 2025. The author proves that the abolition of the codification act, which for more than twenty years served as a normative support for the thesis about the independence of commercial (business) law as a branch, does not eliminate the subject of regulation itself – relations in the field of entrepreneurial activity, but only changes the doctrinal optics of their understanding. The work analyzes the genesis of private law dualism and three classical doctrinal approaches to the nature of business law; reveals the normative context of the recodification of civil legislation and the content of the Law of Ukraine "On the Features of Regulation of the Activities of Legal Entities of Certain Organizational and Legal Forms in the Transitional Period and Associations of Legal Entities" dated January 9, 2025 No. 4196-IX; The author's position on business law as a complex normative formation and multifaceted phenomenon (branch of legislation, science, academic discipline) with a private law civilist core and a public law regulatory periphery is substantiated. The key challenges of the transition period are outlined: preservation of commercial litigation in the absence of a substantive code, the role of special legislation, harmonization with European Union law, risks of legal uncertainty. It is determined that the abolition of the Commercial Code of Ukraine from August 28, 2025 on the basis of the Law of Ukraine No. 4196-IX is the completion of the dualistic stage of development of

© В. А. Тулянцева, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

private law regulation in Ukraine and the transition to a monistic model, in which the regulation of business relations is concentrated in the updated Civil Code and the system of special legislation. It is argued that the loss of validity of the code eliminates the main normative argument in favor of recognizing business law as an independent main (codified) branch of law, but does not eliminate either the subject of regulation or the phenomenon of economic and legal regulation of economic relations. Relations are not "canceled" together with the code – only the form of their normative design is transformed. It is established that in the post-dualist system, business law is most accurately qualified as a complex branch of legislation and a functional sphere of legal regulation with a private law (civil) core, a developed periphery of special legislation and a public law regulatory layer, while it is emphasized that the unity of this sphere is ensured not by the form of the code, but by the commonality of the object of regulation and systemic connections between general and special legislation. The conclusion is made about the expediency of moving from the discussion of "industry or not industry" to the instrumental understanding of business law as a functionally unified sphere of legal regulation.

Key words: *entrepreneurial law, commercial (economic) law, recodification, Civil Code of Ukraine, dualism of private law, complex branch, entrepreneurial activity, business entity, legislative reform.*

Постановка проблеми. Питання про галузеву природу, місце та значення підприємницького права належить до тих доктринальних проблем, які, здавалося б, супроводжують українську правову науку від самого моменту відновлення ринкової економіки, проте до сьогодні не знайшли остаточного розв'язання. Понад два десятиліття дискусія розгорталася в межах відносно сталої нормативної рамки: паралельне існування двох кодифікаційних актів – Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України, обидва з яких були прийняті 16 січня 2003 року та набрали чинності з 1 січня 2004 року, – надавало цій полеміці не лише теоретичного, а й цілком практичного змісту.

Ситуація докорінно змінилася. Внаслідок тривалого процесу рекодифікації цивільного законодавства та ухвалення Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-IX Господарський кодекс України визнано таким, що втратив чинність, – відповідні положення набрали чинності 28 серпня 2025 року. Тим самим була усунута нормативна основа, на яку десятиліттями спиралася теза про самостійність господарського (підприємницького) права як окремої кодифікованої галузі. Зазначене породжує низку фундаментальних питань, відповіді на які визначатимуть подальший розвиток як науки, так і практики. Чи означає скасування кодексу «зникнення» відповідної галузі права? Що відбувається з предметом регулювання – підприємницькими відносинами, – коли зникає акт, який претендував на їх системне охоплення? Яким є місце підприємницького права в системі права після завершення дуалістичного етапу її розвитку і як має бути переосмислене його значення для законодавця, науковця, викладача та практикуючого юриста? Актуальність цих питань підсилюється тим, що йдеться не про суто академічну абстракцію, а про правову визначеність для мільйонів суб'єктів господарювання, що діють у перехідний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика галузевої природи господарського (підприємницького) права та співвідношення приватноправових і публічно-правових засад регулювання економічних відносин традиційно перебуває в центрі уваги української юридичної науки. Доктринальні засади «господарсько-правової» концепції, що обстоює самостійність відповідної галузі, свого часу було закладено в працях, які розвивали ідеї єдиного правового регулювання «горизонтальних» і «вертикальних» господарських відносин. Протилежну – цивілістичну – позицію, згідно з якою відносини у сфері підприємництва є видом приватноправових (цивільних) відносин і не потребують окремого кодексу, послідовно відстоювали представники школи цивільного права.

Особливого значення для теми набувають доктринальні напрацювання, пов'язані з рекодифікацією цивільного законодавства. Йдеться насамперед про Концепцію оновлення Цивільного кодексу України, підготовлену робочою групою з рекодифікації, та про колективні дослідження учасників цієї групи, зокрема монографію «Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу», у якій розглянуто генезу і сучасний стан приватного права, чинники та передумови оновлення Цивільного кодексу України [1]. Значний внесок у осмислення методологічних засад реформи зробили праці, присвячені проблемам практичної реалізації офіційної концепції оновлення цивільного законодавства.

Водночас переважна частина наявного доктринального доробку формувалася в умовах чинності Господарського кодексу України і, відповідно, велася або з позицій захисту, або з позицій критики цього акта. Скасування кодексу актуалізує потребу в дослідженнях нового типу – таких, що осмислюють підприємницьке право вже поза дилемою «зберегти чи скасувати ГК» і зосереджуються на конструктивному питанні: як має бути структуроване правове регулювання підприємництва в постдуалістичній системі та якою є місія відповідної навчальної і наукової дисципліни. Саме цій – переважно нерозробленій – площині присвячено дану статтю.

Метою статті є комплексне переосмислення місця та значення підприємницького права в системі права України в умовах завершення дуалістичного етапу розвитку приватноправового регулювання, а також визначення ключових доктринальних і практичних викликів, що постають перед наукою і практикою внаслідок рекодифікації цивільного законодавства та скасування Господарського кодексу України. Досягнення

цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: розкрити генезу дуалізму приватного права та систематизувати доктринальні підходи до природи підприємницького права; охарактеризувати нормативний контекст реформи; обґрунтувати авторське бачення місця й багатоаспектного значення підприємницького права; окреслити виклики перехідного періоду.

Виклад основного матеріалу. Історично питання про самостійність права, що регулює торговельну (комерційну, підприємницьку) діяльність, є похідним від ширшої проблеми дуалізму приватного права – тобто поділу приватноправового регулювання на цивільне і торгове (комерційне). Континентальна традиція знає обидва рішення: класичний дуалізм, представлений паралельним існуванням цивільних і торгових кодексів (модель, історично пов'язана з французьким та німецьким досвідом), і моністичну модель, за якої відносини підприємців регулюються єдиним цивільним (приватним) кодексом (швейцарський, а згодом і низка інших правопорядків). Така дихотомія й задає координати, у яких десятиліттями точилася вітчизняна дискусія.

В українській правовій науці усталено виокремлюють три основні доктринальні позиції щодо природи підприємницького права.

Перша позиція розглядає підприємницьке (господарське) право як самостійну галузь права, що має власний предмет, метод, принципи та суб'єктний склад. Прибічники цього підходу наголошують, що підприємницьке право регулює відносини як «по горизонталі» (між рівноправними суб'єктами господарювання), так і «по вертикалі» (між суб'єктами господарювання та органами, що здійснюють організаційно-господарські повноваження), а отже, поєднує приватноправові й публічно-правові засади в органічну єдність, яку не здатне охопити суто цивільне право. Саме ця концепція знайшла своє нормативне втілення в Господарському кодексі, преамбула якого проголошувала мету встановлення відповідно до Конституції України правових основ господарської діяльності [2].

Друга позиція заперечує самостійність підприємницького права, вбачаючи в ньому складову (спеціальну) частину цивільного права – сукупність норм, що регулюють приватноправові відносини за участю особливого суб'єкта, який здійснює підприємницьку діяльність на професійній основі. Прибічники цивілістичного підходу вказують, що специфіка підприємницьких відносин не відриває їх від цивільного права, а лише спеціалізує в його межах; що ж до «вертикальних» відносин, то вони мають публічно-правову (адміністративну, фінансову, податкову) природу й регулюються відповідними галузями, а не потребують штучного об'єднання з приватноправовими в одному кодексі [3].

Третя позиція, яку поділяє й автор цієї статті, розглядає підприємницьке право як комплексне нормативне утворення (комплексну галузь), у якому узгоджуються норми різних галузей права з метою їх спільного застосування у сфері підприємництва. За такого підходу підприємницьке право не претендує на статус основної (профілюючої, кодифікованої) галузі з єдиним предметом і методом, а виступає функціональним об'єднанням різногалузевих норм, поєднаних спільним об'єктом регулювання – підприємницькою діяльністю. Важливо, що комплексний характер утворення не заперечує наявності в його структурі домінантного, системоутворювального базиса – і таким ядром за своєю природою є цивільне (приватне) право [4].

Ключова методологічна теза полягає в тому, що підприємницьке право традиційно розуміється щонайменше в чотирьох значеннях: як галузь права, галузь законодавства, наука і навчальна дисципліна. Змішування цих значень – одна з головних причин нескінченності дискусії. Скасування кодексу безпосередньо й найсильніше зачіпає лише виміри «галузь права» та «галузь законодавства»; воно значно меншою мірою стосується підприємницького права як науки та навчальної дисципліни, які цілком здатні існувати й розвиватися незалежно від наявності окремого кодифікаційного акта.

Реформа, у межах якої відбулося скасування Господарського кодексу України, є частиною ширшого процесу рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства [5; 6]. Ідейним підґрунтям цього процесу стала Концепція оновлення Цивільного кодексу України, розроблена робочою групою провідних цивілістів, яка виходила з необхідності не механічного внесення точкових змін, а системного оновлення змісту й структури цивільного законодавства, його гармонізації з правом Європейського Союзу та найкращими взірцями європейської приватноправової традиції. Одним із наріжних положень концепції була відмова від дуалізму приватного права та курс на моністичну модель, за якої регулювання підприємницьких відносин інтегрується в оновлений Цивільний кодекс України і систему спеціального законодавства.

Практичним втіленням цього курсу став Закон України № 4196-IX від 9 січня 2025 року, підписаний Президентом України 26 лютого 2025 року [7]. Відповідно до його прикінцевих і перехідних положень Господарський кодекс України визнано таким, що втратив чинність, з дня введення Закону в дію – 28 серпня 2025 року. Із цієї дати відносини, що раніше охоплювалися предметом регулювання Господарського кодексу, підпадають під дію Цивільного кодексу України та спеціальних законів.

Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» запроваджує низку системних новацій, серед яких варто відзначити такі. По-перше, поступове вилучення з правового поля організаційно-правової форми «підприємство»: державні, комунальні, приватні, дочірні та деякі інші «старі» види підприємств підлягають перетворенню на акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, а створення таких

форм у майбутньому забороняється. По-друге, реформування речово-правового режиму майна суб'єктів державного та комунального секторів: інститути права господарського відання та права оперативного управління замінюються правом власності або uzufructum (особистим безоплатним володінням і користуванням) державного чи комунального майна. По-третє, встановлення тривалого перехідного періоду, протягом якого низка положень вводиться в дію поетапно, аби уникнути правового вакууму та забезпечити впорядковану адаптацію суб'єктів господарювання.

Принципово важливою є офіційна позиція, згідно з якою скасування кодексу не створює правового вакууму: суспільні відносини, що охоплювалися предметом його регулювання, не залишаються поза межами правового поля, а їх регламентація забезпечується Цивільним кодексом України [8] та спеціальними законами. Так, договірні відносини суб'єктів підприємництва регулюються загальними положеннями цивільного законодавства про зобов'язання, свободу договору та види забезпечення виконання зобов'язань; при цьому сторони зберігають можливість договірно передбачати, наприклад, застосування оперативно-господарських за змістом санкцій, керуючись принципом свободи договору.

Окремо слід наголосити на нюансі, який часто випадає з поля зору при спрощеному тлумаченні реформи як «повного скасування господарського права». Матеріальний кодекс скасовано, проте господарське процесуальне законодавство і система господарських судів збереглися: господарське судочинство продовжує здійснюватися, а поняттєвий апарат («господарська діяльність», «комерційна господарська діяльність», «суб'єкт господарювання») зберігає нормативне закріплення, зокрема на рівні процесуального законодавства та спеціальних законів, що промовисто свідчить про те, що зникнення кодексу не тотожне зникненню самого феномену господарсько-правового регулювання; трансформується його форма, а не його сутність.

Скасування Господарського кодексу України об'єктивно послаблює аргументацію на користь визнання підприємницького права самостійною основною галуззю права. Головним нормативним доказом такої самостійності десятиліттями слугувала саме кодифікованість – наявність окремого систематизованого акта з власними загальною та особливою частинами. Втрата цього акта переносить центр ваги дискусії й змушує шукати місце підприємницького права за іншими координатами.

Проте було б методологічною помилкою робити з цього висновок про «зникнення» підприємницького права. Предмет регулювання – суспільні відносини, що виникають у процесі організації та здійснення підприємницької діяльності, – не лише зберігається, а й ускладнюється в умовах цифрової економіки, євроінтеграції та повоєнної відбудови. Відносини не можуть бути «скасовані» разом із кодексом; скасовується лише певний спосіб їх нормативного оформлення.

Автор обстоює позицію, згідно з якою в постдуалістичній системі підприємницьке право найточніше кваліфікується як комплексна галузь законодавства і водночас функціональна сфера правового регулювання з чіткою внутрішньою структурою:

- приватноправовий (цивілістичний) базис – загальні положення про юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, речові права, зобов'язання і договори, які після рекодифікації зосереджуються в оновленому Цивільному кодексі й утворюють базовий «загальний закон» для підприємницьких відносин;
- спеціальне законодавство – численні закони, що регулюють окремі сегменти підприємництва (корпоративне право товариств, фінансові послуги, ринки капіталу, банкрутство, захист економічної конкуренції, публічні закупівлі, окремі види ліцензованої діяльності тощо), які виступають щодо Цивільного кодексу України як спеціальні закони («lex specialis»);
- публічно-правове регуляторне законодавство – норми адміністративного, фінансового, податкового права, що впорядковують «вертикальні» відносини державного регулювання економіки, державного нагляду (контролю), дозвільної системи та відповідальності.

За такого структурування зникає потреба у штучному об'єднанні різнорідних норм у межах одного матеріального кодексу: єдність сфери забезпечується не формою кодексу, а спільністю об'єкта регулювання, узгодженістю термінології та системними зв'язками між загальним і спеціальним законодавством. Іншими словами, підприємницьке право переходить від моделі «галузь-кодекс» до моделі «галузь-функція».

Питання про значення підприємницького права доцільно розглядати диференційовано, відповідно до вже згаданих чотирьох вимірів.

Як галузь законодавства підприємницьке право зберігає й навіть підвищує своє практичне значення. Розпорошення регулювання між Цивільним кодексом України і десятками спеціальних законів об'єктивно ускладнює правозастосування та підвищує вимоги до системного тлумачення, що актуалізує потребу в доктрині, здатній забезпечити узгоджене прочитання розрізнених нормативних масивів, а отже – у розвиненому підприємницькому праві як галузі законодавчих знань.

Як наука підприємницьке право не лише не втрачає, а й набуває нового дослідницького простору. Перед науковою спільнотою постають масштабні завдання: розроблення теорії співвідношення загального і спеціального законодавства у сфері підприємництва; осмислення нових речово-правових конструкцій (uzufruct державного та комунального майна замість права господарського відання); аналіз наслідків уніфікації організаційно-правових форм; вироблення критеріїв правової визначеності в перехідний період. Наукова

дискусія природно зміщується від тези «зберегти чи скасувати кодекс» до конструктивного питання про якість і несуперечливість нової моделі регулювання [9].

Як навчальна дисципліна підприємницьке (господарське) право зберігає самостійну освітню цінність. Практикуючому юристові необхідне цілісне, а не фрагментоване бачення правового регулювання бізнесу; жодна окремо взята галузь – ані цивільне, ані адміністративне, ані фінансове право – не дає такого інтегрованого погляду. Саме тому підприємницьке право як навчальна дисципліна, що синтезує різногалузеві знання довкола єдиного об'єкта, залишається затребуваним незалежно від наявності чи відсутності одного-єдиного кодексу.

Найдискусійнішим залишається питання про підприємницьке право як самостійну галузь права у строгому теоретико-правовому сенсі. Автор схиляється до висновку, що після скасування кодексу претензія на статус основної (профілюючої) галузі з єдиним предметом і методом втрачає нормативну опору; водночас кваліфікація підприємницького права як комплексної галузі (комплексного правового утворення) залишається цілком коректною і навіть найбільш адекватно описує його сучасний стан.

Реалізація реформи, пов'язаної з припиненням чинності Господарського кодексу України та переходом до оновленої моделі регулювання господарських відносин, закономірно супроводжується низкою правових, інституційних і доктринальних викликів. Їх своєчасне осмислення має істотне значення не лише для забезпечення ефективності правозастосування, а й для подальшого розвитку національної правової системи в умовах рекодифікації приватного права та європейської інтеграції України.

Одним із ключових є виклик забезпечення правової визначеності. Припинення чинності системного кодифікованого акта за умов розосередження відповідного нормативного матеріалу між Цивільним кодексом України та значною кількістю спеціальних законів потенційно створює ризики виникнення нормативних прогалин, колізій і неоднозначності у визначенні правил поведінки учасників правовідносин. Особливою актуальністю ця проблема набуває щодо тих питань, які протягом тривалого часу регулювалися безпосередньо нормами Господарського кодексу України та сформованою на їх основі практикою. Мінімізація зазначених ризиків потребує належного нормативного забезпечення перехідного періоду, системної роз'яснювальної діяльності уповноважених органів, формування послідовної судової практики та вироблення доктринально обґрунтованих підходів до тлумачення оновленого законодавства.

Не менш важливим є виклик забезпечення наступності правозастосовної практики. Значний масив правочинів і договорів, укладених до набрання чинності новими правилами регулювання, продовжує породжувати юридичні наслідки, тоді як нові правовідносини формуються вже в межах трансформованої нормативної моделі. Унаслідок цього протягом певного часу неминучим є паралельне існування правовідносин, що виникли за різних нормативних умов. Така ситуація вимагає особливої виваженості під час визначення дії правових норм у часі, тлумачення змісту раніше укладених договорів та оцінювання прав і обов'язків їх сторін. Водночас суб'єкти господарювання мають здійснити комплексний перегляд установчих, корпоративних, організаційних і договірних документів з метою їх приведення у відповідність до оновленого законодавства.

Самостійного значення набуває виклик забезпечення системної узгодженості законодавства. Модель правового регулювання, заснована на поєднанні загальних положень Цивільного кодексу України зі спеціальними законодавчими актами, може бути ефективною лише за умови змістовної, термінологічної та функціональної узгодженості її складових. Наявність суперечностей між загальними і спеціальними нормами, неоднакове використання юридичних понять або встановлення різних підходів до регулювання подібних суспільних відносин здатні відтворити ті проблеми нормативного дуалізму, подолання яких становило одну з основних цілей реформи. Відтак одним із пріоритетних завдань законодавця має стати системний моніторинг оновленого законодавства, своєчасне усунення колізій та забезпечення єдності понятійно-категоріального апарату.

Окремим напрямом є виклик євроінтеграційної гармонізації законодавства. Рекодифікація приватного права значною мірою розглядається як складова процесу наближення національного законодавства до європейських правових стандартів. У сучасних умовах сфера підприємницької діяльності є одним із найбільш динамічних напрямів адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, зокрема у сфері корпоративного права, функціонування ринків капіталу, захисту економічної конкуренції, прав споживачів, державної допомоги, цифрових послуг та інших сегментів внутрішнього ринку, що зумовлює необхідність не лише послідовного оновлення законодавства, а й відповідної трансформації правової доктрини, юридичної освіти та практики правозастосування.

Особливе теоретичне і практичне значення має виклик збереження господарсько-процесуальної спеціалізації. Припинення чинності матеріального господарського кодексу не супроводжується ліквідацією господарського судочинства як самостійної процесуальної форми захисту прав та інтересів. Така ситуація актуалізує питання щодо доктринального обґрунтування предметних меж господарської юрисдикції в оновленій системі права. За відсутності єдиного кодифікованого акта матеріального господарського законодавства особливого значення набуває визначення співвідношення суб'єктного складу, характеру спірних правовідносин, змісту економічного інтересу та прямої вказівки закону як критеріїв розмежування судової

юрисдикції. У зв'язку з цим подальшого наукового осмислення потребує співвідношення матеріально-правових і процесуальних критеріїв віднесення спорів до юрисдикції господарських судів, а також питання про місце господарського судочинства в умовах трансформації системи приватного права.

Висновки. Отже, перехідний період після припинення чинності Господарського кодексу України не може розглядатися виключно як технічна зміна нормативної бази. Йдеться про комплексну трансформацію моделі правового регулювання економічних відносин, успішність якої залежатиме від забезпечення правової визначеності, наступності правозастосування, системної узгодженості законодавства, послідовності євроінтеграційних процесів та належного доктринального обґрунтування господарсько-процесуальної спеціалізації.

У постдуалістичній системі підприємницьке право найточніше кваліфікується як комплексна галузь законодавства та функціональна сфера правового регулювання з приватноправовим (цивілістичним) ядром, розвиненою периферією спеціального законодавства та публічно-правовим регуляторним шаром. Єдність цієї сфери забезпечується не формою кодексу, а спільністю об'єкта регулювання та системними зв'язками між загальним і спеціальним законодавством.

Значення підприємницького права слід оцінювати диференційовано за його чотирма вимірами. Як наука, галузь законодавства та навчальна дисципліна воно не лише зберігає, а й підвищує своє значення в умовах ускладнення й розпорошеності регулювання. Дискусійним залишається лише його статус як основної галузі права в строгому теоретико-правовому сенсі.

Продуктивним видається перехід від багатодесятилітньої дилеми «галузь чи не галузь» до інструментального осмислення підприємницького права як функціонально єдиної сфери, а головним завданням науки і практики на найближчу перспективу – забезпечення правової визначеності, системної узгодженості нової моделі та її гармонізації з правом Європейського Союзу в межах перехідного періоду.

Список використаних джерел:

1. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690 с.
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України / Робоча група з рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/76363.pdf>
3. Смолин Г.В. Господарське право України. Загальна частина: підручник / Г.В. Смолин, О.А. Туркот, Л.В. Хомко; за заг. ред. Г.В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. : Право. 2011. Т. 2. 816 с.
5. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (втратив чинність)
6. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174>
7. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174>
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Легеза Ю.О., Текут'єв М.Є. Захист майнових прав осіб, постраждалих внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації (проект Закону України № 7198 від 24.03.2022 (прийнятого за основу 01.04.2022 року). *Економіко-правові та соціально-технічні напрями еволюції цифрового суспільства*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. У 2 т. Том 2. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2022. С. 362–364.

Дата першого надходження статті до видання: 15.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.09.2026